

Alphonse Gielen

(verhaal uit het boek: “Dien vervloekten oorlog”: Bilzen tijdens de Eerste Wereldoorlog: Hoofdstuk 9: Het verdriet van Bilzen)

Alphonse Gielen (Kleine Spouwen) gefusilleerd op vraag van Charles Gielen (Bilzen).

“Net zoals eerder al bij Antwerpen is gebeurd geeft het Belgische leger een demonstratie van hardheid. Gedurende deze dagen worden vier weglopers gefusilleerd als afschrikwekkend voorbeeld.”
→ citaat pag. 294

Tijdens WOI worden elf Belgische militairen gefusilleerd op bevel van het eigen militair gerecht. Onder hen is ook Alphonse Gielen, geboren te Gutschoven op 7 november 1887, gehuwd met Agnes Cuenen (van Grote Spouwen: foto pag. 299) en nadien verhuisd naar Kleine Spouwen waar hij werkzaam was als hoefsmid. In het leger kreeg hij later de taak van klaroenspeler. Hij heeft een achterkleinzoon, Jan Gielen (°1960), die woont te Rijkhoven – Bilzen.

“De zaak is des te pijnlijker omdat de jonge vader op een wankel juridische basis en na een verbijsterende bocht van de krijgsauditeur ter dood veroordeeld wordt. De auditeur die hem eerst wil vrijlaten en 24 uur later plots de doodstraf eist, is Bilzenaar Charles Gielen. Of hoe de oorlogsellende buurgemeenten wel bijzonder verstrengeld doet raken.” → pag. 294

Gedachtenisprentje van Alphonse Gielen (pag. 296 + foto): *“Het gedachtenisprentje van Alphonse Gielen krioelt van de onjuistheden, schrijffouten en onwaarheden. Het is tekenend voor de verwarring rond zijn lot.”*

“De executie van Alphonse Gielen vindt plaats aan de herberg en annex boerderij ‘In den Meyboom’, aan de Steenweg van Nieuwpoort naar Nieuwpoort – Bad.” → pag. 297 + foto

Op 18 oktober 1914 wordt Leopold Noël, afkomstig uit Kanne, in de achtertuin van een café te Nieuwkapelle gefusilleerd door het vuurpeloton. Hij was korporaal en naar eigen zeggen op zoek naar eten. Twee dagen eerder, op 16 oktober 1914 werd hij opgepakt in burgerkleden, waarop werd vastgesteld dat deze ‘insubordinatie¹’ had gepleegd. De zitting van de krijgsraad begint al om 4uur ’s ochtends, de ter doodveroordeling volgt pijlsnel en wordt op bevel van luitenant – generaal Bertrand van de 3de divisie dezelfde dag nog uitgevoerd vlak bij het front. Opnieuw is het vonnis ongeldig (zoals bij de vorige executies!), omdat Godenir (krijgsauditeur) zijn onderzoek heeft uitgevoerd zonder bijstand van twee officieren – commissarissen. → pag. 298

Verhaal van Alphonse Gielen → pag. 298 – 301:

“Het lijkt erop dat de verschillende commandanten in de kritische dagen van de Ijzerslag in een wedloop van militaire hardheid vervallen. Een dag later verschijnen klaroenspeler Alphonse Gielen en soldaat Louis De Vos voor de krijgsraad van de 3de divisie. Zij krijgen op 15 oktober, samen met zes strijdmakkers, de opdracht om doorgangen te hakken in de kelders van leegstaande huizen in Nieuwpoort. Als het werk ’s anderendaags gedaan is, scharrelen ze rond in het stadje, op zoek naar

¹ Is het niet gehoorzamen van de meerderen.

voedsel. 's Avonds voegen ze zich weer bij hun compagnie, maar voor kapitein Octave Gils moet er opgetreden worden. Hij dient klacht in bij majoor Leopold Lefèvre, de tijdelijke bevelhebber van het 6de linieregiment. Lefèvre brengt op zijn beurt krijgsauditeur Charles Gielen – geen familie van – op de hoogte. Op zaterdag 17 oktober, rond 4 uur 's namiddags, worden de twee gearresteerd. Louis De Vos (24 jaar) is een in Brussel geboren wolbewerker, die in Hoboken woont. Alphonse Gielen (27 jaar) is afkomstig uit Gutschoven (vandaag gemeente Heers), maar woont sinds zijn huwelijk met Agnes Cuenen in Kleine Spouwen. Hij verdient er de kost als hoefsmid. Vier dagen voor zijn mobilisatie op 1 augustus 1914 is zijn vrouw bevallen van hun derde kind. Auditeur Charles Gielen – die zelf uit een rijke, francofiële familie van juristen en bankiers in Bilzen komt – stelt vast dat beide militairen hun post en wapens hebben achtergelaten en in burgerkleren hebben rondgelopen. Maar in eerste instantie lijkt hij hun uitleg te geloven. In overleg met divisiecommandant Dossin besluit de auditeur hen terug naar hun eenheid te sturen. In een begeleidende nota aan regimentscommandant Lefèvre schrijft Charles Gielen die zondag 18 oktober zelfs: “Deze mannen moeten niet opgesloten worden. Ik heb hen gezegd dat, als ze zich goed gedragen en een gunstig rapport van u krijgen, ze mogen hopen op de mildheid van de krijgsraad.”

“Een woeste majoor Lefèvre voelt niets voor mildheid en antwoordt de auditeur meteen over diens beslissing: “ik vind ze uiterst schadelijk voor de discipline’ die men in het kader van de huidige crisis slechts kan behouden door harde en onmiddellijke sancties.” Hij zinspeelt erop dat hij al overlegd heeft met divisiecommandant Dossin en dat die het met hem eens is. Charles Gielen maakt daarop een bocht van 180 graden: hij laat het duo niet vrij, maar dikt de aandacht plots aan tot postverlating in het zicht van de vijand, een vergrijp waarop in oorlogstijd de doodstraf kan staan.”

“In de ochtend van 19 oktober 1914 komt de krijgsraad bijeen. Advocaat de Formanoir heeft het dossier nauwelijks kunnen inkijken, er worden alleen getuigen ten laste opgeroepen en op vordering van auditeur Gielen volgt op een drafje de uitspraak van de doodstraf. Eens te meer is het vonnis in feite ongeldig omdat ook Charles Gielen het onderzoek heeft uitgevoerd zonder de bijstand van twee officier – commissarissen.”

“De Formanoir schrijft meteen een dramatisch gratieverzoek aan de koning, maar die krijgt de brief niet eens voorgelegd. Volgens het ‘Wetboek van Rechtspleging voor de Landmaght’ (sic) uit 1814 zijn de vonnissen van de krijgsraden te velde uitvoerbaar van zodra de bevelvoerende officier zijn fiat executie verleent. In een Koninklijk Besluit van 16 november 1832 heeft koning Leopold I bepaald dat een genadeverzoek slechts opschortend werkt als de meerderheid van de leden van de krijgsraad een gunstige behandeling van het verzoek steunt. Zo niet is het vonnis uitvoerbaar van zodra het fiat executie van de bevelvoerende officier er is en moet het genadeverzoek zelfs niet aan de koning opgestuurd worden. Dat is een ongrondwettelijke inperking van het Koninklijke genaderecht.”

“Luitenant – genraal Dossin laat zich niet alfeiden door dit soort juridische haarkloverijen en verleent diezelfde 19de oktober het fiat executie. Enkele uren later fusilleren soldaten van hin eigen 6de linieregiment Alphonse Gielen en Louis De Vos bij herberg ‘De Meiboom’, tussen Nieuwpoort – Stad en Nieuwpoort – Bad, voor de ogen van heel wat collega’s. een mededeling over hun lot wordt driemaal voorgelezen aan de manschappen van de 2de divisie. Een nieuw afschrikkend voorbeeld is gesteld... .”

Pag. 302 → foto gratieverzoek van Alphonse Gielen.

- Een vorm van klassenjustitie, ook tijdens WO I :

“Wrang is ook dat alle geëxecuteerden een uiterst lage graad in het leger en een bescheiden sociaal – economische achtergrond hebben. Ze werken als blauwverver, nikkel- en wolbewerker, mijnwerker, hoefsmid en slotenmaker en stammen stuk voor stuk uit arbeidersmilieus. Officieren daarentegen moeten zelden voor de krijgsraad verschijnen en komen er dan nog meestal goedkoop vanaf.”

“Geen wonder dat sommigen van klassenjustitie spreken, met af en toe ook een communautair tintje. Dat Nederlandsonkundige officieren in de krijgsraad oordelenover ‘Vlaamsche’ soldaten, is meer dan een frontmythe. In de voorgaande dossiers kan het begrijpen van de procedure en de kans om zich effectief te verdedigen letterlijk een kwestie van leven of dood geweest zijn. In de eerste oorlogsmaanden zijn alle documenten van de krijgsraden in het Frans opgesteld. Later kunnen soldaten hun taalvoorkeur uitspreken, maar daar wordt in twee gevallen geen rekening mee gehouden. Concreet vraagt Limburger Alphonse Gielen om in de ‘Vlaamsche taal’ ondervraagd te worden, wat de Bilzenaar ook doet. Het proces – verbaal van de zitting en het vonnis zijn in het Nederlands gesteld. Zijn advocaat komt uit Oostende, maar schrijft het genadeverzoek in het Frans – mogelijk om zo gemakkelijk toegang tot de koning te krijgen.”

- Hoe is het Alphonse Gielen werkelijk vergaan?!

*“ Ondanks het pijnlijke lot van klaroenspeler Alphonse Gielen is zijn achterban niet op de hoogte van wat er zich werkelijk heeft afgespeeld. Zijn naam is zelfs de enige van alle op bevel van het Belgisch gerecht terechtgestelde militairen die na de oorlog op een herdenkingsmonument blijft bewaard. Agnes Cuenen krijgt zelfs stemrecht als oorlogsweduwe en een schadevergoeding als weduwe met drie minderjarige kinderen. Het is zo goed als zeker dat zij nooit het echte lot van haar man gekend heeft. Zowel zij, als de familieleden na haar, weten niet beter dan dat Alphonse Gielen is ‘overleden of gestorven voor België’, zoals blijkt uit een vonnis van de rechtbank van Eerste Aanleg te Tongeren van 7 februari 1923. De bal gaat pas aan het rollen in 1998 als de VRT contact opneemt met twee kleinzonen, inmiddels zestigers, ter voorbereiding van een televisierapportage over ‘Belgische soldaten geëxecuteerd door hun eigen kameraden’. Na meer dan 80 jaar hoort de familie voor het eerst de ware toedracht van de zaak. Het televisieprogramma ‘In anschijn van de vijand’, in de reeks ‘Histories’, dat wordt uitgezonden op Canvas op dinsdag 10 november 1998, is voor achterkleinzoon Jan Gielen (*1960) uit Rijkhoven – Bilzen, de aanleiding om zich te engageren voor het herstel van de reputatie van zijn overgrootvader. Samen met andere families vragen zij vandaag excuses.”*

- ➔ Foto van brief van Canvas naar de familieleden van Alphonse Gielen: pag. 305
- ➔ Foto oorlogsmonument op het kerkhof van Kleine – Spouwen: pag. 307

Presentatiebord Alphonse Gielen (tentoonstelling Bilzen)

- Foto

➔ Tekst van op foto:

“Fusilé pour l'exemple”

Kroniek

“De Krijgsraad van de 2de Legerdivisie sprak in 1914 slechts één doodvonniss uit dat voltrokken werd. Het betrof twee soldaten: de wolbewerker Henri Devos, op 6 september 1890 in Brussel geboren en wonende te Hoboken, en de hulpsmid Pierre Gielen, op 7 november 1887 in het Limburgse Gutschoven geboren. Beiden behoorden tot het 6de Linierregiment. De eerste sprak Frans, de tweede Nederlands.

Volgens de gegevens in het dossier maakten Henri Devos en Pierre Gielen deel uit van een ploeg van acht man, die, onder leiding van een sergeant, tussen de kelders van leegstaande huizen te Nieuwpoort een verbinding moesten kappen om in een geval van terugtocht die zo veilig mogelijk te

kunnen laten verlopen. Devos en Gielen waren op 16 september 1914 gans de dag met dat werk bezig geweest, terwijl de zes andere beurtelings de wacht hielden. De volgende morgen besloten Devos en Gielen om in de stad eten te zoeken. Zonder aan de anderen iets te zeggen, trokken ze ter plaatste gevonden burgerkledij aan, lieten zij hun geweer achter en begonnen zij hun zoektocht. Rond de avond keerden zij terug naar het huis waar de sergeant zich nog steeds bevond. De sergeant liet ze door de rijkswacht ondervragen. Devos en Gielen verklaarden dat zij niets anders hadden moeten doen dan gaten kappen van het ene huis naar het andere en dat ze wel een dag rust verdiend hadden.”

“Krijgsauditeur Gielen (geen familie van soldaat Gielen) nam over de zaak contact op met luitenant – generaal Dossin, die op zijn voorstel inging om de twee soldaten naar hun eenheid door te sturen en ze te vervolgen ‘lorsque les circonstances le permettront selon les résultats de l’enquête’. Auditeur Gielen vermeldde dat in de nota aan de commandant van het 6de Linierement en hij verzocht deze tevens de sergeant die deze ploeg had geleid te laten ondervragen.”

“Zo verstond de commandant van het 6de Linierement de zaak niet. Hij richtte onmiddellijk een brief aan de divisiecommandant waarin hij de beslissing, getroffen door de krijgsauditeur, als ‘préjudiciable au plus haut point à la discipline qu’on ne saurait assez maintenir... (onleesbaar) au moment de la crise actuelle’ en verder ‘j’ai déjà avisé la régiment de la suite qui y serait réservée’. En wat deed auditeur Gielen? Hij ging door de knieën en vroeg om ‘s anderendaags, 19 september 1914, de Krijgsraad bijeen te roepen, die, op zijn vordering, beide soldaten tot de doodstraf veroordeelde. De Oostendse advocaat Formanoir had de verdediging op zich genomen. Henri Devos en Pierre Gielen dienden dadelijk een genadeverzoek in, maar dat werd niet eens voorgelegd aan de Koning. De Krijgsraad had immers na de uitspraak van het vonnis, bij meerderheid van stemmen beslist dat er geen gevolg aan moest worden gegeven.”

“Volgens de artikels 276 en 277 van het Wetboek van Rechtspleging voor de Landmaght (sic) van 1814 waren de vonnissen van de Krijgsraden te velde uitvoerbaar van zodra de commanderende officier zijn ‘fait executie’ had verleend. Er bestond geen mogelijkheid om hoger beroep aan te tekenen. Ten gevolge van het Besluit van 16 november 1832 had de koning (toen nog Leopold I) – via artikels 4 en 5 van het besluit – bovendien impliciet verzaakt om in alle gevallen de uitoefening van zijn genaderecht toe te passen, een beslissing die in feite tegen de Grondwet indruiste.”

“Artikel 4 van het besluit bepaalde dat het genadeverzoek slechts schorsend gevolg zou hebben in zoverre de meerderheid van de leden van de Krijgsraad een gunstige behandeling van het verzoek steunde (en dit in een proces – verbaal vaststelde om bij het verzoek te worden gevoegd).”

“Artikel 5 schreef voor dat indien dat niet het geval was, het vonnis kon worden voltrokken van zodra het ‘fait executie’ door de commanderende officier was verleend. Het genadeverzoek moest dan ook niet worden opgestuurd naar de koning. Ten gevolge van deze laatste bepaling verzaakte de koning impliciet aan de uitoefening van zijn genaderecht, wat de Grondwet niet toelaat, met het gevolg dat op dat punt het getroffen besluit ongrondwettelijk was.”

“Luitenant – generaal Dossin verleende nog dezelfde dag zijn ‘fait executie’ en het vonnis werd nog die dag uitgevoerd. Dossin schreef voor dat daarvan kennis moest worden gegeven aan de troepen ‘à trois appels successifs’. Geen van beide veroordeelden had een strafregister. Een ervan was vader van drie kinderen. “

“Het onderzoek uitgevoerd door auditeur Gielen was in principe nietig. Hij had zich bij de ondervragingen van de verdachten niet laten bijstaan door twee officieren – commissarissen, terwijl die afwezigheid ook nergens werd gerechtvaardigd. Uit die nietigheid van het onderzoek volgde ook de nietigheid van het vonnis.”